

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tarih Dergisi

Eskisehir Osmangazi University History Journal

e-ISSN: 2687-3842 <https://dergipark.org.tr/pub/esogutd>, 7/1, Mayıs 2024

DOI: 10.47437/esogutd.1468950

Araştırma Makalesi

Bozkurt Dergisi ve Komünizm*

Enes Çağiltay**

Öz

Anadolu topraklarında komünizm düşüncesinin tarihi Osmanlı Devleti'nin son yıllarına dek dayansa da Türkler komünizmin etkisini Kurtuluş Savaşı yıllarında daha yoğun bir şekilde hissetmeye başlamış, stratejilerini buna göre belirlemek zorunda kalmıştır. Birinci Dünya Savaşı esnasında Rusya'daki iç savaşı Çarlık yanlısı olanlara karşı Bolşeviklerin kazanmasıyla komünizm furyası bütün dünyaya hızlı bir şekilde yayılmaya başlamıştır. Millî Mücadele'nin kazanılması ile yönünü batıya çeviren Türkiye, komünizmi bir tehlike olarak tanımlamış önlemler almaya çalışmıştır. Batı yönlü politikanın izlenmesi ile Türkiye'deki komünistler faaliyetlerini gizli bir şekilde yapmak zorunda kalmışlardır. İkinci Dünya Savaşı'nın çıkması ile İsmet İnönü Türkiye'yi savaştan korumak için komünistlere karşı daha sert önlemler almıştır bu süreçte komünistlerin bazıları faaliyetlerini yeraltından devam ettirirken bazıları devlete entegre olmaya çalışmışlardır. Savaş boyunca Türkiye'de komünizm düşüncesi neredeyse tamamen yasaklanmış devamında komünist tutuklamalarını da beraberinde getirmiştir. Çalışmamızda, 19. yüzyılın başlarında Karl Marx ile başlayan ve parasız, eşit ve emeği ön planda tutan bir toplum yapısının kurulmasını hedefleyen komünizm düşüncesi üzerinde durulacak, sonrasında İkinci Dünya Savaşı sürecinde yayın hayatına başlayan Türkçü düşünce merkezli yayınlanan Bozkurt Dergisi perspektifinden komünizm ideolojisi tahlil edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Bozkurt Dergisi, Komünizm, Türkçülük, İkinci Dünya Savaşı.

* Bu makale Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tarih bölümünde Prof. Dr. Mesut Erşan danışmanlığında yapılmakta olan "İkinci Dünya Savaşı Basın ve Fikir Dünyasında Bozkurt Dergisi" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, ORCID: 00090002-4626-7678, enescagiltay@gmail.com

Bozkurt Magazine And Communism

Abstract

Although the history of the idea of communism in Anatolian lands dates back to the last years of the Ottoman Empire, Turks began to feel the impact of communism more intensely during the War of Independence and had to determine their strategies accordingly. After the Bolsheviks won the civil war in Russia against the Tsarists during the First World War, Communism began to spread rapidly all over the world. Turkey, which turned its direction towards the West with the victory of the National Struggle, defined communism as a danger and tried to take precautions. Communists in Turkey were forced to carry out their activities in secret due to the Western oriented policy. With the outbreak of the Second World War, İsmet İnönü took harsher measures against the communists in order to protect Turkey from the war. In this process, some of the communists continued their activities underground while others tried to integrate into the state. During the war period, the idea of communism was almost completely banned in Turkey and communist arrests followed. In our study, the idea of Communism, which started with Karl Marx at the beginning of the 19th century and aims to establish a social structure that is free of money, equal and prioritizes labor, will be emphasized, and then the ideology of Communism will be analyzed from the perspective of Bozkurt Magazine, which was published in the Second World War period and centered on Turkist thought.

Key Words: Bozkurt Magazine, Communism, Turksim, World War II.

Giriş

Komünizm uzun yıllar boyunca tartışma konusu olmuş, hatta ülkelerin iç meselesi haline gelmiş bir düşünce sistemidir. Son derece politik olan komünizm meselesi devleti daha doğrusu “devletsizliği” ele alan bir ideolojidir. Devlet/sınıf mücadelesinin başta Rusya’da devrim ile gerçekleştirilmesi diğer ülkeleri de etkilemiştir. Türkiye’de komünizmin etkileri Osmanlı’ya kadar dayanmaktadır. İlk olarak İşçi hareketleri ve küçük işçi oluşumları olarak görülse de bunlar zamanla sosyalizmden etkilenecek işçi haklarını aramak amacıyla örgütlenmeye başlamışlardır. Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti yenilince Mondros Mütarekesini imzalamak zorunda kalmış ve komünistler Osmanlı’nın etkinliğinin azalmasını değerlendirerek İstanbul’da Osmanlı Sosyalist Firması’nı dahi kurma fırsatı bulmuşlardır. Bu fırka daha sonrasında Türkiye Sosyalist Fırkası adını alacaktır.

Osmanlı'daki bir diğer komünist parti de Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisi'dir. Bu parti 1921 yılında *Aydınlık Dergisi*'ni de çıkarmıştır. Millî Mücadele döneminde ise komünist faaliyetleri daha etkili olmaya başlamıştır çünkü Ankara Hükümeti ile Sovyet Rusya hükümeti ortak çıkarlar doğrultusunda ilişkiler kurmaya başlamış ve Sovyet Rusya'nın Millî Mücadele'ye destek vereceğini açıklamasının ardından Anadolu'da komünistler için istedikleri ortam oluşmaya başlamış olsa da Mustafa Kemal Paşa Sovyet Hükümeti ile dengeli bir siyaset izlemiş ve Sovyet Rusya'nın komünizmi Türkiye'ye sokmaya çalışmasına hiçbir zaman müsaade etmemiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Hıyaneti Vataniye Kanunu çerçevesinde memlekette zararlı faaliyetlerde bulunan bazı komünistler yargılanmışlar fakat büyük cezalar almadan beraat etmişlerdir. Beraat edenlerin yanında 18 ay hapis cezası alanların olduğu da bilinmektedir. Bu olayların ardından Komünistler yurtdışına çıkmışlar faaliyetlerine başta Fransa olmak üzere çeşitli ülkelerde devam etmişlerdir ki bunların başında TKP'nin başındaki isim Şefik Hüsnü gelmektedir. 1926'da çıkarılan af yasası ile komünistler Türkiye'ye dönmüşler yeni propagandalara başlamışlardır. 1927'de Şefik Hüsnü ve yanındakilerinin Moskova ile bağlantılarının deşifre edilmesinin ardından 35 komünist yakalanmış ve 24'ü mahkûm edilmiştir. Tutuklamaların devam etmesi ile iktidar komünizme karşı tavrını keskin bir şekilde belli etmiş, aynı zamanda komünistlerin faaliyet alanları da daraltılmıştır. Komünizm meselesi sebebiyle tutuklananların Cumhuriyet'in 10. yılı sebebiyle çıkarılan yeni af yasası ile serbest bırakılmışlar Atatürk'ün vefatına kadar ciddi bir faaliyet yürütmemişlerdir. Atatürk'ün vefat etmesi ve İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması ile komünistler faaliyetlerine yeniden başlamış ve İsmet İnönü'nün TKP'yi yakın takibe alması ile sıkıntılar tekrar yaşamaya başlamışlardır. Ayrıca İkinci Dünya Savaşı öncesince iktidar Türkiye'yi savaştan uzak tutmak istediğinden komünistleri Anadolu'nun bazı bölgelerine sürgüne gönderdiğinden komünist kadrolar sınırlı imkanlar ile siyasetini devam ettirmek zorunda kalmışlardır.¹

¹ Serhat Sipahi, Türkiye Komünist Partisi Öncülerinden Şefik Hüsnü'nün Moskova'ya Gönderdiği Rapor Çerçevesinde, İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de Komünizm, *Avrasya Beşeri Bilim Araştırmaları Dergisi*, Cilt:1, Sayı:2, Ankara, 2021, s. 10-12.

Genel amacı emeğin sömürsüz, devletsiz, özgür ve eşit bir şekilde değerlendirilmesi ve emeğin karşılığının para olmadığını, emeklerin kıyaslanmaması için mücadele eden bu düşünceye Atatürk'ün vefat etmesinin ardından İsmet İnönü döneminde büyük bir denetim getirilmiştir. Çünkü Türkiye kendini savaşa dahil etmeden bu badireden kurtulmak istiyordu. Böyle bir süreçte başlayan İkinci Dünya Savaşı ve bu kaos ortamında yayınlanan Türkçü dergi olan Bozkurt'un komünizme bakışı makalenin değerlendirme konusudur. Bu değerlendirmenin önemi İkinci Dünya Savaşı devam ederken CHP iktidarının bazı ideolojileri mercek altına alması ve denetimi arttırması ile Komünist ideolojinin Türkçü kesimlerce ne şekilde kaleme alındığını göstermek çalışmanın bir diğer amacıdır.

1. Komünizm Tarihçesi

Komünizmin kökeni Latince'deki communis kavramından gelmektedir. Communis ortak ve evrensel anlamında kullanılmaktadır. Türk Dil Kurumu'nda komünizm, "*Bütün malların ortaklaşa kullanıldığı ve özel mülkiyetin olmadığı bir toplum düzeni*"² olarak tanımlanmaktadır. Komünizm, tarihte Karl Marx ve Friedrerich Engels tarafından 1848 yılında Komünist Parti Manifestosu adlı bildirge ile oluşmaya başlamıştır. Aslında insanlık tarihinin başlangıcına baktığımızda basit komünizm esintileri ile karşılaşmak mümkündür. Buna örnek olarak ilk çağlarda insanlar avcılık ve toplayıcılık ile yaşamlarını devam ettiriyorlardı. Yani insanın doğasına baktığımızda temel gereksinimleri yemek, barınma ve giyinmedir. Buna 'ilkel komünizm' demek yanlış olmayacaktır.

Yapılan en büyük yanlışlardan biri de sosyalizm ile komünizmin birbirine karıştırılmasıdır. Sosyalizm ideolojisinde verilen emek ve alınan karşılık arasında doğrusal bir orantı vardır. Yani emeğin değeri ne kadar artarsa alınan ücret de o kadar artar fakat komünizmde bu mümkün değildir. Çünkü maaşın seviyesi emek ile ölçülemez bütün emekler eşittir ve sıralanması, kıyaslanması yanlıştır. Sosyalizmin genel felsefesi işçi üzerine kuruludur. İşçi en mağdur kesimdir ve işçi hak ettiği emeğinin karşılığını almalıdır. Komünizm ise bütün emeklerin eşit olduğunu savunmaktadır. Sosyal sınıf farklarına karşı olan komünizm, kısaca ezilen kesimin hakkını aramasına verilen genel tabirdir.

² <https://sozluk.gov.tr/komunizm> 28.02.2024

Avrupa’da 18. yüzyılın ortalarında meydana gelen Sanayi devrimi ile sınıf farklılıkları daha fazla meydana gelmeye başlamış ve işçi sınıfı ortaya çıkmıştır. Fabrikaların artması, üretimin hızlanması zengin ile yoksul arasındaki ekonomik farkı daha da arttırmış, yoksul insanlar zengin insanların emrinde çalışmak zorunda kalmıştı. İşçiler günde 12 saatten fazla çalışıyor ve emeklerinin karşılığını alamıyorlardı. Komünizm, Marx ve Engels’in hazırladığı Komünist Parti Manifestosu ile gündeme geldikten sonra Marx, paranın ve özel mülkiyetin ön planda olduğu sistemler yerine -yani kapitalizm- ortak mülkiyet, parasız, sınıfsız, emeğin eşit olduğu bir toplumu savunmuştur. Sınıf kavramını ortadan kaldırmanın yolu üretim sonucunda meydana gelen kazancın toplum arasında ihtiyaçlarına göre eşit paylaşılması gerekmektedir.³

Komünizm kavramının yanında “sol” kavramının da iyi bilinmesi gerekmektedir. Solun anlamını kavramak için tarihsel gelişimine ve içindeki gelişmelere bakmak faydalı olacaktır. Batı medeniyetinde solun ortaya çıkması 1789 Fransız İhtilali’ne dayanmaktadır. 19. Yüzyıl boyunca liberal düşüncenin temsil ettiği burjuva sınıfı ihtilalin gerçekleşmesinde önemli bir yere sahiptir. Çünkü halk burjuvaların lüks yaşamının yanında fakir bir hayat sürmekteydi. Sınıf farklılığı artmış, gelir dağılımı ciddi anlamda adaletsizdi. Yönetim (iktidar) hangi sınıfının elinde olursa olsun bir baskı aracı haline gelmekteydi, kötüydü. Bu baskının kaldırılabilmesi için devletin yok edilmesine girişilmeliydi. Yoksul halk tam olarak da bu felsefe ile hareket etmekteydi. İlerleyen zamanda Fransız Devriminin yaşanmasının ardından cumhuriyet ilan edilmiş ve mecliste oturma düzenine göre sağda oturanlar sağcı yani düzeni korumak isteyenler ‘gerici’ olarak anılırken, sol tarafta oturanlar ‘ilerici’ yani değişimciler olmuşlardır. Marx, Burjuva düzenine yani zengin sınıf egemenliğine karşı olduğundan dolayı Marksizm, komünizm gibi ideolojiler solu temsil etmektedir.⁴

Marx’a göre Burjuva serveti aslında toplumun servetidir. Servetin toplumsal şekli ne olursa olsun kullanım değeri onun her zaman içeriğini teşkil eder. Emek maddi

³ Karl Marx ve Friedrich Engels, *Komünist Manifesto* (Çev. Nail Satlıgan, Tektaş Ağaoğlu, Olcay Göçmen, Şükrü Alpagut), Yordam Kitap, İstanbul, 2014, s. 21-22.

⁴ Mete Tunçay, *Türkiye’de Sol Akımlar (1908-1925)*, Üçüncü Basım, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1978, s. 13-16.

olarak asla kıyaslanamaz eğer kıyaslanması gerekiyorsa bu kıyaslama sadece harcanan zaman için yapılabilir. Emek-zaman ölçüsü, saat, gün, hafta gibi normal zaman ölçüleri ile ölçülebilir, para ile değil. Emeğin, biçimi, içeriği, bireyselliği mühim olmamalıdır, onun nicel biçimde canlı varlık tarzı ve verilen emeğin süresidir.⁵ Örneğin Marx, A kişisi altı saat süreyle demir ve altı saat süreyle de kumaş üretsin, ve B kişi de aynı biçimde altı saat süreyle demir, altı saat süreyle de kumaş üretsin, ya da A 12 saat süreyle demir, B de 12 saat süreyle kumaş üretsin, bu, besbelli ki, aynı emek-zamanının değişik biçimde kullanılmasından başka bir şey ifade etmez, emek aynı emektir sadece ürettikleri malzeme farklıdır.⁶

Marksizm ve Leninizm ideolojileri komünizmi en çok benimseyen düşüncelerdir. Komünizm için bu ayrımların da bilinmesi gereklidir. Marx, yayınladığı bir manifestoda kapitalist toplumlarda zenginlerin bile zararlı çıkacağını, dünyanın komünist sisteme geçmesi için yapılması gerekenleri açıklamıştır. Çarlık Rusya'da 1917 devriminin yaşanması ve yönetimi Bolşeviklerin ele geçirmesi ile Lenin komünizmi farklı yorumlamıştır. Lenin, Marx'ın söylediklerini sosyalizme benzetmiştir. Marx'a göre burjuvazi sınıfı iktidara gelince toplumdaki sınıflar mesleklere göre iş ayrımı yapılmalı ve ekonominin tüm paydaşları emeğe göre paylaşımı devam ettirmeliydi.⁷ Lenin, Marx'ın düşüncelerini bir noktaya kadar benimsemiş -sosyalizm kısmını- bazı kısımlarında değişiklik yapmak istemiştir. Lenin eğer sistem değişecekse bunun için ortam hazırlanması ve bu çerçevede çalışmalar yapılmasına inanmaktaydı. Lenin, ülkede yönetici kesimin halkın sorunlarına uzak kalıyorsa, ülkenin menfaatlerini göz önünde bulundurmuyorsa bu ortamda devrim kaçınılmaz olacaktır. Devrim için işçilerin ayaklanması beklenmemeli, şartlar kötüleştiyse ve sanayi gelişmiyorsa o devrim yapılmalıdır. Bolşevik Devriminden sonra tam olarak bu politikalar uygulanmıştır. Marx ve Lenin'i birbirinden ayıran bir diğer farklılık ise Marx devletin burjuvalar sayesinde ayakta kaldığını iddia ederken Lenin buna katılmıyordu. Çünkü Lenin devrimi işçilerin değil, Komünist partilerin başlatması gerektiğini düşünüyordu. Bu yüzden devletin başına işçiler değil siyasilere

⁵ Karl Marx, *Ekonomi Politikinin Eleştirisine Katkı* (Çev. Sevim Belli), Dördüncü Baskı, Sol Yayınları, Ankara, 1973, s. 48-49.

⁶ Karl Marx, a.g.e. s. 52.

⁷ Lenin, *Devlet ve İhtilal*, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, Ankara, 2003, s. 108-109.

geçmeliydi. Marx der ki: “*Sermayeci komünist cemiyet arasına birincinin ikinciye ihtilalkar bir suretle inkılap etmesi devri girer. Ona tekabül eden siyasi intikal devri işçi sınıfının ihtilalcı diktatörlüğünden başka bir şey değildir.*”⁸

Bolşevik Devrimi’nden sonra komünizm politikası şu şekilde özetlenebilir; Devlet, üretim araçlarının mülkiyetini toplum adına eline almaktır. Ekonomide toplum eşitliğe dayandırılmalı ve sanayide ise rekabet değil iş birliği sağlanmalıdır. Komünizme göre; toplum, özel mülkiyeti kaldırmalı, çalışma şartları eşitlemeli, herkes yeteneğine ve ihtiyacına göre işlerde çalışmalıdır. Eğitim, sağlık ve barınma ücretsiz olmalıdır. Din konusunda ise Lenin, dini devletin değil insanların bir inanış şekli olarak yorumlamış kişilerin kendi tercihleri olarak kalması gerektiğini söylemiştir.⁹

2. Türkiye ve Komünizm

Türkiye’de ve Osmanlı’da komünizm etkisi ise çeşitli süreçlerden geçmiştir. Rusya modeli örnek alınarak ülkeye komünizm getirmeye çalışan kesimler olmuştur. I. Dünya Savaşı sırasında Bolşeviklerin yönetimi ele geçirmesi ile komünizme bakış açısı da değişmiştir. Özellikle II. Meşrutiyet’in ilan edilmesi ile düşünceler daha özgür bir ortamda ifade edilmeye başlamış örneğin Refik Nevzat tarafından Osmanlı Sosyalist Fırkası kurulmuştur. Kurtuluş Savaşı sürecinde SSCB ile Ankara hükümeti dostluk ilişkileri kurma yolunda önemli adımlar atılmıştır. Örnek olarak I. İnönü Savaşı’ndan sonra imzalanan Moskova Antlaşması ile iki taraf arasındaki ilişkiler oldukça gelişmiş ve Millî Mücadele’ye Rusya’nın destek olacağı resmîyet kazanmıştı. SSCB’nin bu anlaşmayı yapmasındaki sebep Anadolu’da komünist bir Türkiye oluşturabilme isteğiydi. Ülkenin kurucu kadroları bunu bir fırsat olarak değerlendirmiş İngiltere ve Fransa’ya karşı bir Rusya’yı bir koz olarak görmüşlerdir. Cumhuriyet’in ilanından sonra da komünistler hükümet tarafından sürekli olarak denetlenmiştir çünkü komünist düşünceye sahip insanlar devlete başkaldırarak bazı eylemlerde bulunmuş ve suçlara karışmışlardır. Devlet otoritesini arttırmak adına komünistleri bazı şartlarda denetlemek zorunda kalmıştır. Genellikle kısa süreli cezalar alsalar da komünistlik faaliyetleri suç sayılmıştır. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti Atatürk ilkeleri ile yönünü batıya çevirmişti. 1933-1936 yılları arasında Türkiye ile SSCB ile sıkı bir iş birliği

⁸ Lenin, a.g.e, s. 117.

⁹ Engin Çağdaş Bulut, “*Modern Türkiye’de Komünizm Algısı (1923-1960)*”, Yayınlanmış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon, 2019, s.9.

dönemi başlamıştı. Bu ilişkilerin temel sebebi 1930ların başında Mussolini önderliğinde İtalya, revizyonist Almanya ve anti revizyonist İngiltere ve Fransa arasında 4lü bir anlaşma yapılacağı söylentileriydi. Bu devletler Türkiye topraklarında hak iddia ediyorlardı. Bu durumdan kaygılanan Türkiye Cumhuriyeti ve Milletler Cemiyeti dışında bir anlaşma yapılacağı iddiaları da SSCB'yi kaygılandırmıştır. İki devletin ortak kaygıları Türkiye ve SSCB'yi birbirine yaklaştırmıştır.¹⁰ Atatürk'ün vefat etmesi ve İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması ile (1939) dünyada ideoloji çatışmaları başlamıştır. Dünya bu sıcak savaşın içinde bir kaos yaşarken Cumhurbaşkanı İsmet İnönü Türkiye'yi savaştan uzak tutmak adına hem komünist hem de faşist ideolojileri yasaklamış ve sıkı denetim getirmiştir. Türkiye'de antikomünist düşünce antikapitalizm ve NATO karşıtlığı üzerinden yapılmaya çalışmıştır. Komünizm, SSCB'nin Türkiye üzerinde hayata geçirmeye çalıştığı politikalar ve baskı sebebiyle "Ruslaştırma" olarak anlaşılmıştır. Türkiye bu antikomünizm politikaları tarafların dikkatini ve tepkisini çekmemek adına uygulamaya çalışmıştır. Çünkü ülkede komünist söylemlerin artması Türkiye'yi hiç beklemediği bir anda 2. Dünya Savaşı'nın içine çekebilirdi.¹¹ Türkiye'de komünist ve antikomünist kutuplaşma bu süreçte meydana gelmiştir. Makalenin ana konusunu oluşturan husus da budur. İkinci Dünya Savaşı sırasında çıkan Türkçü bir dergi olan Bozkurt Dergisi sayılarında yayınlamış olduğu bazı yazılar ile komünistleri eleştirmiş ve yazar kadrosu komünizmin ülkeye etkilerinden bahsetmiş, halkı bilgilendirmeye çalışmışlardır.¹² İkinci Dünya Savaşı'nın başlarında ise Sovyetler Birliği Türkiye ile antlaşma imzalamak istediğini bildirdi. Dönemin dışişleri bakanı Şükrü Saraçoğlu 25 Eylül 1939'da Moskova'ya giderek görüşmeler başlamıştı. İngiltere ile iyi ilişkilerin SSCB'den geçtiğini bilen Türkiye hükümeti planlarını bu yönde ilerletmekteydi. İlerleyen süreçte Stalin önderliğindeki SSCB Türkiye'den boğazlar konusunda ayrıcalık isteyince Türkiye bu teklifi reddetmiş ve iki devlet arasındaki yollar ayrılmıştır.¹³ Son olarak Fethi Tevetoğlu'na göre komünizm Türk ülkelerinde ve

¹⁰ Hüner Tuncer, İsmet İnönü'nün Dış Politikası (1938-1950), Kaynak Yayınları, İstanbul, 2012, s. 25-26.

¹¹ Abdülazim Şimşek, Komünistin Eşkali: Türkiye'de Antikomünizm, İletişim Yayınları, İstanbul 2021, s. 31-32.

¹² Engin Çağdaş Bulut, a.g.m, s. 192-193.

¹³ Hüner Tuncer, a.g.e, s. 131-132.

neredeysi tüm dünyada mantıklı bulunmayan bir ideolojidir çünkü komünistler serseri ve sapıktır. Türkçülerin neredeysi hiçbiri komünizmi bir doğru olarak görmemişlerdir. Rusların Türkleri Ruslaştırma yani bir nevi emperyalist politika olarak görmüştür. Türkçüler komünistleri “Moskofçu” olmakla suçlamaktaydılar. O zamanlar Moskofçu olmak demek Türk düşmanı demektir. Tevetoğlu, yazılarında sivri bir üslupla; komünistlerin aslında psikopat, hırsız ve namussuz gibi üç kötü karakteri temsil ettiğini söylemiştir. Türkçü düşünceye sahip toplulukları etkileyen en önemli faktörlerden en önemlisi hem iç hem de dış politikada yaşanan anti-Rus, anti-Sovyet ve anti-komünistliktir. Bu özellikler ister Türkçü ister Irkçı ya da Atatürk milliyetçisi olsun, hep birlikte komünistlere karşı mücadeleye etmeye çalışmışlardır. Türkiye’de komünistlerin faaliyet göstermesi suç teşkil ettiğinden komünist teşkilatlar illegal ve gizli bir şekilde varlıklarını sürdürmekteydi. Bu nedenle de milliyetçi kitleler eylemlerinin çoğunda genellikle aydınlara, üniversite hocalarına, kurumlara ve siyasilere karşı hareket etmişlerdir.¹⁴

220

3. Bozkurt Dergisi ve Komünizm

Bozkurt Dergisi, Türk fikir dünyasının en önemli bilim insanlarından biri olan Reha Oğuz Türkan ve arkadaşları tarafından 1938 yılında yayın hayatına başlamıştır. Ergenekon Dergisi’nin mahkeme kararı ile kapatılmasının ardından Türkçü düşüncenin devam etmesi adına Bozkurt Dergisi çıkarılmaya başlanmıştır. Bozkurt Dergisi’nde aynı Ergenekon çizgisinde sayılar çıkarmıştır. Slogan olarak ise “Her ırkın üstünde Türk Irkı!” sloganını kullanmışlardır. Derginin ilk cildi 12 sayı çıkmış ve bu 12 sayı aylık olarak yayınlanmıştır. İkinci ciltte ise dergi haftalık olarak yayınlanmıştır. Derginin 1. Sayısı incelendiğinde koyu kırmızı bir kapak ile basıldığı görülmektedir. Kapağın tam ortasında yayın içinden çıkan 3 ok ve üzerinde bozkurt figürü bulunmaktadır. Kapağın en altında çerçeve içine alınmış “BOZKURT, “Ergenekon’un remzidir. (Devamıdır) Türklük yolunda sesimizin bir an bile kısıldığını görmeyeceksiniz” yazısı basılmış, Ergenekon’un devamı olduğu Türkçü düşünceler hakkında yazılara devam edeceklerini bildirmişlerdir. Derginin sağ alt köşesinde ise 10 kuruşu satıldığı da belirtilmiştir.

¹⁴ Fethi Tevetoğlu, Faşist Yok Komünist Var, Üçüncü Baskı, Komünizmle Mücadele Yayınları, Ankara, 1963, s. 54-56.

Komünizm, Bozkurt Dergisi'nde önemli bir yere sahiptir. Çünkü dergi Türkçü bir ideoloji etrafında çıktığından dolayı komünistlere karşı genel olarak bir eleştiri söz konusudur. Örneğin Reha Oğuz Türkkın tarafından kaleme alınan “İçimizdeki Şeytan”¹⁵ adlı yazıda başlığın altında “İyi bir kabiliyet, kötü bir fikrin hizmetinde” alt başlığı dikkat çekmektedir. Yazar komünizmi kötü bir fikir olarak tanımlamaktadır. Yazar iyi bir kabiliyetten kastetmek istediğini ayrı bir başlıkta açıklamakta ve Sebahattin Ali'nin Ulus Gazetesi'nde tefrika edilmiş olan İçimizdeki Şeytan adlı romanından esinlendiğini aktarmaktadır. Romanda Sebahattin Ali'nin iyi bir kaleme sahip fakat kötü bir fikri savunduğunu, yazının başlığı olan İçimizdeki Şeytan'ın da buradan geldiğini aktarmaktadır. Tefrika edilen romanın açıklamasında Ömer, Macide ile ani bir aşk ile evlenmektedir, fakat Ömer, umursamaz biridir. Ömer bu umursamazlığı içindeki kötü sesi şeytana benzetir. Sürekli hatalar yapmasına rağmen hiç suçu kendisinde bulmaz. Bütün hataları yapan kendisi değil içindeki o ses, o şeytandır. Yazar, Sebahattin Ali'nin romanlarını çok sevdiğini fakat Sebahattin Ali'nin ruhunun kötü olduğunu aktarıyor. Çünkü Sebahattin Ali komünist bir düşünceye sahiptir. Ali'nin ruhun derinliklerine karanlık hususlara inişi zeki olduğu kadar düşünce yapısının da geliştiğini kanıtlamaktadır diyen yazar, Ali iyi, hatta büyük kabiliyetli bir sanatkardır ama kötü bir fikir olan komünizm düşüncesine sahip olduğu olduğunu düşünmektedir. Bu zararlı komünizm fikri ikiye ayrılmaktadır. Birincisi Ali'nin fazla realizm yapması ve kuşkucu bir karakteri olmasıdır. Yazdığı romanlarda kalemi sağlam olsa da karakterlerin hepsinin ahlakı şüphelidir. Yazar Ali'nin romanlarındaki karakterlerin genelde köy öğretmeni, öğrenci, esnaf aileler, profesör ve bütün gençlerin bencil, ülküsüz ve çıkarıcı olduğunu söylemektedir. Bu karakterler hiçbiri diğerini düşünmez, sevmezler menfaatleri uğruna her şeyi yapabilirler. Tek dertlerinin hayatlarının ve karakterlerinin temeli çıkardır. Kupkuru ruhlara, sahte heyecanlara, yalancı inanışlara, inanılmamış cemiyetlere, köye inme hedefi dilinden düşmeyen gerçek duygulardan çok uzak insanlar olarak tanımlamaktadır. En iddialısı bile bu romanda zararlı tutkuları olan kimseler olarak görünüyor. Hepsi mevki kapmak, para dolandırma peşinde olan kimselerdir. Bakıldığında Ömer ne iyi ne kötüdür. Bedri ve Macide de insan beğenmeyen fakat kendi istekleri de belli olmayan

¹⁵ Bozkurt, sayı 3, Mayıs-Haziran 1940, s. 84-88.

tiplerdir. Ali'nin yazdığı romanlarda kişiler öyle bir topluluğu tasvir ediyor ki hiçbir ferdi samimi değildir hiçbirinin diğerine inancı yoktur. Sabahattin Ali'nin asıl hedefi Türkçüleri eleştirmektir. Ali, Türkçüler kelimesini kullanmamasına rağmen eleştirilerin kime yapıldığı açıkça ortaya çıkmaktadır. Ali, milliyetçileri özetliyor fakat aynı zamanda ağır eleştiriler de yapıyor. Türkçülüğün adını kullanmadan, Türkçüler için “*Barbar, insaniyetin kuyusunu kazan dünya görüşü*” sıfatlarını kullanıyor. Reha Oğuz Türkkan ise bunun doğru olmadığını savunuyor. Türkkan, Ali fikirlere hücum edemediği için o fikirlerin sahiplerine saldırdığını söylüyor. Ali, romanlarında Türkçü insanları iğrenç şahıslar olarak göstermektedir. Türkkan, aynı zamanda milliyetçilere bu derece ağır hakaretler eden başka kimsenin olmadığını da söylemektedir. Ulus Gazetesi'nde milliyetçilere ağır hakaretler içeren Ali'nin yazılarını ve romanlarının paylaşılmasının yanlış olduğunu aktaran yazar, eğer roman küçük bir rötuştan geçerse Türk milleti ve Türk gençliği için oldukça faydalı bir eser haline gelebileceğine inanıyor. Sabahattin Ali, hiçbir inanisında samimi olmayan, hislerine kapılmış bir genç olarak tasvir edilirken Romandaki Ömer'e benzetilmektedir. Özünde iyi olsa da yaptığı yanlışların farkında olmayan biri olarak tanımlamaktadır. Son olarak Türkkan, Sabahattin Ali'nin yazarlık yeteneklerini milletimiz için zararlı bir düşünce olan komünizmin için harcamayacağına da inanmaktadır.

Dergide sosyal tenkitler kapsamında “*Komünizmin Tenkidi*”¹⁶ başlıklı yazıda komünizm eleştirilmiştir. Ünlü sosyologlardan Georg Simmel komünizmin biyoloji kanunlarına aykırı bir düşünce olduğunu, hayat mücadelesinde yeri olmadığını, sosyolog George Henry Loskiel ise en geç modernleşmiş topluluk olan Kızılderililerin yaşam tarzı üzerinden komünizmi açıklamaya çalışmıştır. Kızılderilileri o kadar tembel insanlar olarak nitelendiren yazar, hiçbir şey ekmezler, ümitleri sadece komşularıdır. Anneannelerine göre bu komşu kabileler ürettikleri mahsulleri tembel Kızılderililer ile pay etmek zorundadırlar. Üretim yapan ile üretim yapmayan topluluklar arasında bir fark olmadığını, üretmeyenler ile paylaşmak zorunda kaldıklarından dolayı komşu kabileler de tembellerden etkilenererek ekim yapmamaya başlamışlardır. Sadece kendilerine değil komşularına da zararları vardır. Amerikan Aydınını Will Durant ise; komünizmin arta kalanlara sükûnet sağladığını, ama bu

¹⁶ Bozkurt, sayı 1, Mayıs 1939, s. 7-8.

fakirlikten kurtulmaları için yeterli bir düşünce olmadığını aktarmaktadır. Yine Durant, topluluklarda iş bölümü arttıkça birbirinden farklı işlerle meşgul olmaya başlıyor bütün bu işler maddi değerde sayılamayacağı ve komünizmin kaybolacağını da savunmaktadır. Komünizm ideolojisinde vasıfsız olanlar fakir kalmaya mecburdur, sefalet içinden yaşamlarını devam ettirmek zorundadırlar. Bu kimseler komünizmin getirdiği fakirliği unuttur ve getirdiği eşitliğe kanarlar. Yazar, komünizmin tatbikinin imkânsız olduğunu da söylemektedir çünkü komünizmde açık gözlüler aslan payını kendine alacaklardır olan yine fakir ve vasıfsız kişilere olacaktır. Geçmişe bakıldığında da böyledir insanları komünizm düşüncesine çekenler rahat yaşarken bu düşünceye inananlar hep sefalet içinde yaşamışlardır. Yazıda komünizmin avcılık, toplayıcılık ve hayvancılık ile geçimini sağlayan toplumlarda eksikliklerinin açığa çıkamadığını toprak ekilmeye başlayıp yerleşik hayata geçilmeye başlayınca asıl kusurları meydana gelmeye başlamıştır. Durant eserinde şu satırlara yer vermektedir; *“Medeniyeti doğuran ziraat, aynı zamanda esaretin ve şahsi mülkiyetlerin de vücut bulmasına sebep oldu”* Yazar, yazının devamında Ünlü ekonomist Löröy Boliyö'nun komünizmin eriyip gittiğini onun sözlerini referans alarak aktarmaktadır. Löröy Boliyo, komünizmin etkili olduğu toplumlarda komünizm eremediği sürece toplumların medeniyet anlamında ilerleyemeyeceğini söylemekte ve avcılık ve hayvancılık ile uğraşan toplumlarda açlığın hâkim olduğunu komünist topluluklarda hiçbir zaman rahatlık olmadığını altını çizmektedir. Yazar başka bir referans olarak sosyalizm tarihçisi olan Alman Maks Ber'i almıştır. Ber, şehirlerin oluşması ile özel mülkiyetin yükseldiğini, fakir kesimin daha da fakir olmaya başladığı, fakat komünizme inanların bunu altın çağ ya da kaybolmuş cennet olarak gösterdiğini söylemektedir. Türkkkan son olarak komünizmin artık etkisinin kalmamasını eski tür medeniyetlerin bozulması, modernleşmesinin yükselmesi ve bireylerin bozulmasına bağlamakta ve komünizmin kayboluşunun bir tesadüf değil medeniyetlerin gelişmesinin doğal bir sonucu olduğunu söylemektedir. Komünizmin 'sadece geri kalmış toplulukların' bir yaşayış şekli olacağını da eklemektedir.

Dergide İsmet Rasim Tümtürk tarafından kaleme alınan “Komünistler”¹⁷ başlıklı yazıda yazar Komünistleri ağır bir dilde eleştirmiştir. Yazısına komünistleri acayip bir ‘mahluk’ olarak tanımlayarak başlayan Tümtürk, komünistlerin isimlerini de eleştirmiştir. İsimlerine bakıldığında vatansever isimler olduğu fakat karakterlerine bakıldığında hükümete, milletine, kültürüne, dinine, ahlakına, tarihe ve bağımsızlığa dahi en baş düşmanlar olduğunu söylemektedir. Komünistler kendini her ne kadar insancıl olduklarını söyleseler de insanı hayvandan ayıran her şeye karşı olduklarını ve inkâr ettiklerini belirtmektedir. Aslında komünistler her şeye düşmandır. Bu söylenenlere ilave olarak yazar, iffete, ahlaka, milliyete, aileye, topluma, düzene, devlete kısaca akla gelecek her şeye düşmandırlar. Devletlerin birleşmesini isterler ama mensubu olduğu ülkeye düşmanca davranırlar. Tümtürk, komünistleri hiçbir iş yapmayan başkalarının üstünden geçinen, namuslu insanlar gibi alın teri akıtmayan kimseler olduğunu iddia etmektedir. Komünistlerin fikirleri kof ve boştur hiçbir mantıklı yanı yoktur. Fikirler asla orijinal değildir hepsi birbirine benzer. Bir komünisti yakından incelemek isteyen yazar bir komünisti aşağı yukarı; Tipi tam soyu bozuk tipi, insana tiksinti verecek derecede ahlak bozukluğu, müthiş derece alkoliklik, ‘uyuşturucu kullanan, eroinci’ nefissiz, bencil, kendi zevkleri dışında hiçbir şeye önem vermeyen, sadakatsiz, ailesine, memleketine, vatanına, milletine faydası olmayan, utanmaz, silik, kendisinden daha iyi ve temiz olan her şeye karşı olan, içinde zehir gibi düşmanlık besleyen kimseler olarak tasvir ederken, insanı komünist olmaya iten faktörleri de açıklamıştır. Öncelikle bir kişinin komünistliğe yönelmesinin en temel sebebi içinde yaşadığı topluma düşman olmaktan geçmektedir. Milli duygulardan yoksun olmak, kendi soyunu inkâr etmek komünist olmak için yeterlidir. İkinci olarak ise; komünistlerin geçmişi kirlidir, eğer bir kişi bir suça bulaşmışsa onun artık namuslu insanların yanında yeri yoktur kendine temiz insanların yanında yer bulamaz ve bu sebeple komünistliğe yönelir. Üçüncü olarak; komünistlerin tembel ve iradesiz kişiler olduğunu tekrarlayan yazar, toplumda bir rolün olması hakikate dayanır fakat komünistlerde hakikat olmadığından dolayı toplumda bir rol üstlenemezler. Kendi işlerine gelen her fikri hemen benimseyebilirler. Aç kalma, sefil olma, korkuları yoktur, yan gelip yatsa dahi millet onu beslemeye mecbur kalacaktır. Çalışıp didinen

¹⁷ Bozkurt, sayı 6, Eylül 1940, s. 140-141.

insanların emeğine göz koyacaklardır. Bu yüzden yazar, komünistlerin rahatına oldukça düşkün olduklarını iddia etmektedir. Eğer komünistler başa geçerse kendileri zevk sefa içinde yaşayacaktır onlara bakan yine Türk köylüsü olacaktır. Tembel olarak nitelendirilen komünistler için bunun çok güzel bir hayal olduğu da aktarılmaktadır. Yazar dördüncü olarak, komünist olmanın sebeplerinden birinin de gayri tabii hayat yaşamaktan geçtiğini söylemektedir. Zevk ve şehvete düşkün kimselerin ilk durağı komünistliktir. Beşinci olarak; komünistliğin daimî arkadaşı ‘alkol ve eroindir’. Bu zararlı alışkanlıklar ile iradesini kaybeden insanlar komünistliğe bulaşırlar. Altıncı ve son olarak yazar, komünistliğin seçilmesindeki en önemli sebeplerden birinin para olduğunu iddia etmektedir çünkü bazı kesimlerden insanlara komünist olması için para verilmektedir, para için komünistliği savunanlar da bulunmaktadır. Aynı zamanda yazar, komünistlere propaganda ve faaliyetlerde bulunması içinde ekstra para verildiğini iddia etmektedir. Tümtürk, komünistlerin bir aile kuramayacağını çünkü onda o kafanın, göz renginin, yüz şeklinin başka olduğunu bu sebeple çoluk çocuğa karışmaması gerektiğini bilir diyerek eleştiriler dizmektedir. Bütün komünistleri ‘piç’ olarak nitelendirmekte ve aileden atadan bahsedildiğinde kendisinde bu kavramların eksik olduğunu farkında varır ve bu acıyı her zaman içinde hisseder diyerek ağır ithamlarda bulunmaktadır. Yazar, komünistlerin kendisinde olmayan bir özelliği başkasında gördüğünde kıskançlığı kin derecesinde yaşadığını, o temiz insanlara baktıkça haset duyar ve kendi manevi yoksulluğunun farkına varmaz o duyguların sebebini de çevresindeki insanlara bağlar. Tümtürk, komünistlere “insanın mikroplanmış” halidir der. Mikrop nasıl insan vücuduna zarar verir hasta ederse komünistlik de aynı şekilde insan vücudunu kemirerek ruhun zehirlenmesine sebep olduğunu düşünmektedir. İnsan hastalandığında nasıl mikrobu temizlemek zorundaysa bir toplumda içinde komünistleri temizlemeye o kadar mahkumdur kıyaslamasını yapmaktadır. Yazar son olarak komünistlerin baş Türkçü düşmanı olduklarını onlarla mücadele etmenin çok zor olduğunu aktarmaktadır.

Sonuç

Bozkurt dergisi, İkinci Dünya Savaşı sırasında Reha Oğuz Türkkkan ve arkadaşlarının Türkçü düşünce çerçevesinde yayınladığı bir dergidir. Dergide tarih, sanat, aile Türkçe, milliyetçilik toplumsal gibi birçok alanda yazılar yayınlanmıştır. Bu konulardan biri de komünizm düşüncesidir. Dergi milliyetçi kadrolar tarafından

çıkarıldığından dolayı komünizme sıcak bakılmamaktadır. Dergide bazen komünizm bilimsel çerçevede ve tarihten örnekler verilerek açıklansa da bazen ağır bir eleştirme ve taşlama diline başvurulmuş, komünizme inanan kişiler hakkında ağır ithamlarda bulunulmuştur. Komünizm düşüncesinin Türkiye'ye faydası olmadığını düşünen yazarlar, toplumu komünizmden uzak tutmak için yazılarını halk ile paylaşmış ve onların bu tür “zararlı, zehirli” düşüncelerden uzak durması istenmiştir. Yazılarda genel olarak komünizmin üretim ve tüketim odaklı, emeğin ön planda tutulduğu eski çağlarda mantıklı olduğu fakat komünizmin günümüzde artık işlevini yitirdiği, toplumların modernleşerek sanayileştiğini, emek gibi ince hassas bir konunun komünizm gibi demode bir ideoloji ile basite indirilemeyeceği savunulmuştur.

Kaynakça

Bozkurt, İstanbul, 1939-1942.

Bulut, Engin Çağdaş, “*Modern Türkiye’de Komünizm Algısı (1923-1960)*”, Yayınlanmış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon, 2019, s.9.

<https://sozluk.gov.tr/komunizm>

Lenin, *Devlet ve İhtilal*, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, Ankara, 2003.

Marx Karl ve Engels Friedrich, *Komünist Manifesto* (Çev. Nail Satlıgan, Tektaş Ağaoğlu, Olcay Göçmen, Şükrü Alpagut), Yordam Kitap, İstanbul, 2014.

Marx Karl, *Ekonomi Politiğinin Eleştirisine Katkı* (Çev. Sevim Belli), Dördüncü Baskı, Sol Yayınları, Ankara, 1973.

Sipahi, Serhat, Türkiye Komünist Partisi Öncülerinden Şefik Hüsnü’nün Moskova’ya Gönderdiği Rapor Çerçevesinde, İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’de Komünizm, Avrasya Beşeri Bilim Araştırmaları Dergisi, Cilt:1, Sayı:2, Ankara, 2021.

Şimşek, Abdülazim, Komünistin Eşkali: Türkiye’de Antikomünizm, İletişim Yayınları, İstanbul 2021.

Tevetoğlu, Fethi, Faşist Yok Komünist Var, Üçüncü Baskı, Komünizmle Mücadele Yayınları, Ankara, 1963.

Tuncer, Hüner İsmet İnönü’nün Dış Politikası (1938-1950), Kaynak Yayınları, İstanbul, 2012.

Tunçay Mete, *Türkiye’de Sol Akımlar (1908-1925)*, Üçüncü Basım, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1978.